

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 15 oktober 2023

Over het bidden – Lucas 11:1-13

Bettine Siertsema

‘Over het bidden’

Ester Naomi Perquin

Het bidden is van het zelfzuchtige het toegewijde maken,
is binnensmonds vloeken, het openbaren van het
on gezegde, iemand bezoeken, aan te leren
maar niet uit te leggen,

is een gemiste oproep op een telefoon die nergens ligt,
een langdradig misverstand tussen de hemel en de aarde,
wat je niet in handen hebt voorgoed willen bewaren,
is een touw werpen om een wolk en geloven
dat je straks wordt opgetild,

is lachend wacht gaan staan, is ongemerkt klinken in het koor
dat zingt, is onbeschaamd, is stampvoetend zeuren, is het
adresseren van zorgvuldig afgeleerde, hardnekkig
teruggekeerde hoop, is verwerven
en vergeten tegelijk,

is het maken van een boodschappenlijst, een onvoltooide
oefening, de echo van andermans stilte waar je,
hebberig, een oud geluid in wringt,

is de kleinste vorm van activisme, gelijke delen liefde en
cynisme, het vormen van een tweede stem, is wat
nooit gebeurde navertellen tot je er zelf
overtuigd getuige van bent.

Het is een vast onderdeel van onze liturgie hier: het gebed, de voorbeden, meestal afgesloten met een gezongen Onze Vader. Nu weten we in elk geval waar dat laatste vandaan komt, Lucas 11. Maar de Bijbel kent nog vele andere gebeden in veel verschillende vormen, vooral in de psalmen, het gebedenboek van de Bijbel. Bidden kan zijn: loven en prijzen, danken, smeken, woedend protesteren, jammeren, kreunen, **vloeken** zelfs, al dan niet **binnensmonds** – allemaal vormen van bidden.

Wat en hoe we bidden zal voor iedereen anders zal zijn. Mensen hadden en hebben de gewoonte om te bidden voor het eten, voor het slapengaan, schietgebedjes te doen als zich iets urgents voordoet, kaarsjes te branden voor overleden geliefden of voor levende naasten die het moeilijk hebben. We bidden soms woordenloos in de stilte van ons hart of hardop in groepsverband, zoals hier. En sommigen zal dat ‘ongemerkt klinken in het koor’ van medebidders wel makkelijker afgaan dan individueel, in de rust van onze binnenkamer. Het gebed dat Jezus zijn leerlingen en ons leerde gaat ook uit van een gemeenschap waarbinnen dat bidden gebeurt: Ónze Vader... En die gemeenschap kunnen we wat mij betreft niet groot genoeg denken: Onze vader, ons dagelijks brood – dat gaat niet alleen om het brood dat vanmiddag bij mij thuis op tafel staat, het gaat ook om het brood voor mijn verre naaste, en het vragen daarom is niet vrijblijvend, die vraag kunnen we niet zomaar uitsluitend op het bordje van God deponeren.

Maar heeft ons gebed ook een adres? Wat of wie we ook onder God verstaan, dat Hij (of Zij) spréékt, daarmee zijn we wel vertrouwd. Het Woord, de Thora, de woorden ten leven, dat is zijn essentie. Maar hóórt God ook? Hoort Hij/Zij ons vragen en klagen, ons verlangen en ons danken? Of is ons gebed als een telefoon die niet opgenomen wordt, of nog erger, zoals in het gedicht van Esther Naomi Perquin: **'een gemiste oproep van een telefoon die nergens ligt'**? Niet alleen wordt de oproep gemist, komt het contact niet tot stand, er is zelfs helemaal geen telefoon.

Er zijn genoeg mensen die bidden zonder in het bestaan van dat adres te geloven. Misschien is het ook niet nodig om te geloven in een 'Gij' om toch te kunnen bidden. Het 'tegenover', de Ander (met een hoofdletter) tot wie wij ons richten is dan misschien als een spiegel, die ons – vaak eerlijker dan gemakkelijk is – laat zien wie wijzelf zijn, wat ons bezighoudt, waar wij staan in het leven en in de wereld. Deze dagen bidden wij bovenal om vrede, onze geschoktheid, ons verlangen is zo intens dat we wel Maria en alle heiligen te hulp zouden willen roepen om onze bede te ondersteunen, zoals in het lied van Francis Poulenc dat we na brood en wijn zullen horen en dat hij schreef in 1938, toen de Tweede Wereldoorlog zich al aankondigde.

Als we bidden om vrede sommen we vaak op waar het allemaal geen vrede is – Israëel en Palestina, Oekraïne, Jemen, Soedan, Ethiopië, Myanmar, Haïti, – meestal slechts de meest actuele of meest schrijnende selectie, want de ene oorlog verdringt de andere en het is ondoenlijk steeds de hele lijst te noemen en geen conflictgebied te vergeten. Maar dat betekent niet dat we aan God vragen dat allemaal maar even op te lossen. Een eind te maken aan de shit die wij (dat is: wij mensen) veroorzaakt hebben. Als we bidden leggen wij God niet ons verlanglijstje of ons **boodschappenlijstje** voor. "O ja, en vergeet Armenië en Nagorno-Karabach niet!" Als het dat was, een boodschappen- of verlanglijstje, zouden we **stampvoetend** kunnen reageren: nou, komt er nog wat van?

En natuurrampen dan, die niet – of toch niet altijd – het gevolg van roekeloos menselijk handelen zijn? Als we bidden voor de slachtoffers van de aardbevingen nu in Afghanistan of vorige maand in Marokko, of de overstroming in Turkije, waar vragen we dan om? Vragen we überhaupt wel iets, of spreken we vooral onze wanhoop uit, onze machteloosheid, spreken we uit voor onszelf en voor elkaar, dat we ons betrokken voelen bij al dat leed, dat we erdoor geschokt zijn.

Een van de krantencolumns kort na de geweldsexplosie in Israëel en Gaza vorig weekend, had als kop: 'Verdriet, woede, moedeloosheid'. Dat zijn zeker ook de emoties die ons gebed kleuren als we bidden voor dat conflict. Duurzame vrede, rechtvaardige vrede is zo oneindig ver weg. En onze loyaliteit wordt verscheurd tussen begrip voor de Palestijnen, van hun huis, hun grond verjaagd en zonder een macht in de wereld die werkelijk voor hen opkomt, en de Joodse Israëli's, die de last van eeuwen Europese vervolging, en de herinnering aan de Shoah op hun schouders torsen. We leven mee met de vaders en moeders die hun kinderen als gijzelaar in handen weten van Hamas, die weten wat hen kan worden aangedaan, die niet weten of ze zelfs maar in leven zijn. We leven mee met de Palestijnse moeder die zelf levend onder het puin van haar gebombardeerde flat vandaan werd gehaald, maar haar drie kinderen daar verloor. We staan met lege handen tegenover zoveel pijn, waarvan we weten dat die nog generaties voort zal woekeren. We staan met lege handen en weten niet anders dan... te bidden. **De kleinste vorm van activisme, gelijke delen liefde en cynisme.**

Cynisme, omdat we misschien zelf niet eens kunnen geloven dat het ook maar iets helpt, ons gebed. Maar als het goed is, is het gebed ook de kleinste vorm van activisme omdat het ons oriënteert, ons in een bepaalde richting laat kijken. Vragen om vrede, bidden om vrede – of om een einde aan de honger in de wereld, om perspectief in de klimaatcrisis - is ook: je bereid verklaren daaraan mee te werken. En ik weet ook wel dat onze individuele keuzes niet de oplossing van de wereldproblemen zullen zijn, zeker niet waar het gaat om gewapende conflicten ver weg. Maar tegelijk moeten we ook beseffen dat onze individuele keuzes de vervulling van waar je om bidt in de weg kunnen staan. In die zin is het gebed ook **het vormen van een tweede stem**, een tegenstem tegen de wereld zoals die nu eenmaal is, en vaak ook een tegenstem tegen je eigen kleine wensjes en egoïstische verlangentjes in, een tegenstem om **van het zelfzuchtige het toegewijde te maken**. Zijn we in wezen zelf het adres waaraan die beden gericht zijn? Is het allemaal als dat liedje van de Wood Brothers, 'Sing about your troubles, it just might pass'?

We bidden ook wel voor onszelf, voor iets in ons leven dat we zelf niet zomaar kunnen bewerken maar waar we intens op hopen, genezing bijvoorbeeld, van ons zelf of van een geliefde? 'Als dat mogelijk is', voegen we er meestal voorzichtig aan toe als we in onze voorbeden hier bidden om genezing. Of om iets anders dan gezondheid, om iets waar we niet of maar ten dele zelf de hand in hebben, dat een probleem zich ten goede keert, dat wij leren omgaan met een lastige eigenschap, van onszelf of een naaste, of vul zelf maar verder in. Zijn dat kleine wensjes, egoïstische verlangens? We kunnen dat natuurlijk ook zien als een heel klein stukje nieuwe aarde, waar niet de dood heerst, waar we ons plekje niet hoeven te bevechten, dat paradijs van lam en leeuw tezamen... Maar vermoedelijk is dat perspectief in ons gevoel heel ver weg en verlangen we zo naar genezing omdat we zelf niet dood willen, geen pijn willen hebben, onze geliefde niet kunnen missen. Maakt dat het dan tot een zelfzuchtig gebed? Of mogen we al die kleine wensen en verlangens – tenminste klein in het licht van de eeuwigheid – mogen we al die wensen en verlangens zien in de sfeer van de aanhef van dat gebed dat, zo vertelt Lucas, Jezus ons leerde: Vader (/Moeder). Die aanhef klinkt voor ons misschien nog dichterbij, intiemer dan de naam waarmee God zich bekend gemaakt heeft, Ik-ben of Ik-zal-er-zijn, maar er is geen wezenlijk verschil tussen, denk ik. Als wij een beroep doen op die naam of als we die aanhef in de mond nemen, spreekt daar het vertrouwen uit dat wij ten diepste gekend zijn, aanvaard, vastgehouden, geborgen, met al onze pijn, onze zorgen, onze vreugden. Ach, misschien is het niet eens vertrouwen, maar is het slechts hoop dat er iemand is die hoort, een intens verlangen, en voor sommigen zelfs dat niet. Het mag en kan allemaal naast elkaar bestaan, zelf binnen één persoon, die nu eens vast overtuigd is en dan weer, haast schamper, denkt dat bidden is als **een touw werpen om een wolk en geloven dat je straks wordt opgetild**. We zijn ook terecht voorzichtig met elkaar te willen overtuigen van deze of gene visie. Er is voor ons niet één dogmatische geloofsbelijdenis die alles keurig omvat en in kaart brengt.

Wie of wat God is, wij weten het niet. Hij/Zij onttrekt zich aan ons bevattingsvermogen, is niet alleen 'ieder ogenblik nieuw' (volgens een uitspraak van Edward Schillebeeckx) maar ook altijd weer anders dan wij kunnen beredeneren. En toch houden wij ons aan Hem vast, zoeken in ervaringen en in taal – hoe ontoereikend ook – naar woorden en beelden en verhalen die Haar kunnen benaderen. En vooral, wij spreken Hem aan met Jij, met Gij. 'Jij' past bij de relatie die kinderen met hun ouders hebben. 'Gij' wordt (in ons noord-Nederlands) voor niemand anders gebruikt en drukt naar mijn gevoel dus het unieke van de relatie uit. Want dat is wat het gebed ten diepste is, het aangaan van een relatie met God en met het visioen dat ons in het hart is gelegd.

We weten ons geroepen, maar weten ook dat er veel is dat onze roeping in de weg staat, zoveel wanhoop, berusting, moedeloosheid. En we bidden dat die niet de overhand zullen krijgen. Heilige geestkracht hebben we nodig, én is ons toegezegd, dat we dat visioen van een wereld in recht en vrede zullen volhouden en het onze doen om het werkelijkheid te maken. **Het nooit gebeurde navertellen tot we er zelf overtuigd getuige van zijn.**